

ג. ספק טומאה בדבר שאין בו דעת לישאל בין ברשות הרבים בין ברשות היחיד – טהור (שספק טומאה ברשות היחיד טמא משום שלמדנו מסוטה, וזה אינו דומה לסוטה (רש"י). ובגמרא בסוטה (כט) הביאו דרשה נוספת, לומר שהכל תלוי בדעת נוגע ולא בדעת מגיע). כגון בספק מחט שבורה ומטלית מהוהה הנ"ל (רש"י), וכגון במקרה דלהלן.

ספק טומאה דרבנן; יש אומרים על פי משמעות הגמרא שטהור אפילו ברשות היחיד (כן כתב בלקוטי הלכות. וזה רק לפרש"י כפי שדייקו בתוס', וכ"פ הרשב"א, שאפילו יש בו דעת לישאל טהור בטומאה דרבנן [אלא שהגבילו זאת דוקא בכגון בגדי פרושים לאוכלי תרומה שנחשבים כטמאים ממעלה דרבנן, אבל בכגדי עם הארץ אין להקל שהרי שורפים על מגעם את התרומה], אך לפרוש התוס' והריטב"א אין ראייה מהגמרא. וגם לפרש"י היה מקום לדון שדוקא בככר הקלו משום שאין להחזיק טומאה ממקום למקום, אך הרשב"א כתב שלמסקנא אין שייכת כאן סברא זו.

וע' במשנה טהרות ד, ט ובר"ש שטומאת משקין לטמא אחרים שהיא מדרבנן ספקה (טהור). יש מי שכתב לחלק שאם יש לטומאה עיקר מהתורה, מחמירים בספק טומאה ברשות היחיד (עפ"י זכר יצחק ח"ב כו).

ד. ככר הנתון על גבי דף משופע (רבי אלעזר), וטומאה מונחת תחתיו, ולאחר זמן נמצא הככר למטה, באופן שאם נפל ונתגלגל אי אפשר שלא נגע בטומאה – טהור, שאני אומר אדם טהור נכנס לשם ונטלה והניחה, עד שיאמר ברי לי שלא נכנס שם אדם. וטעם הדבר, מפני שאין להחזיק בנפילה ממקום אחר אלא תולים בהנחת אדם בר דעת. ואפילו ברשות היחיד טהור, כדין דבר שאין בו דעת לישאל. ואבעית אימא לכך טהור, כי מדובר בטומאה קלה דרבנן.

א. האפשרות השניה באה לומר שגם אם נסבור שאין לתלות באדם טהור לפי שהנפילה קרובה לודאי, אעפ"כ טהור בטומאה דרבנן [אבל בטומאה דאורייתא – טמא].

ומדברי רש"י יש לדקדק שה'אבעית אימא' בא להוסיף שאפילו בדבר שיש בו דעת לישאל טהור בטומאה דרבנן אף ברה"י (תד"ה ואיבעית).

ב. יש סוברים שבכגון זה בכלים גזרו חכמים לטמאותם, ורק באכלים לא גזרו [אם משום שאין להם טהרה במקוה, או מטעמים אחרים. עתוס' רמב"ן ועוד]. ויש אומרים שבעלמא אפילו באכלים יש לחוש, ורק כאן אנו תולים שאדם טהור הסירה בכוונה כדי שלא תיפול ותיטמא (תוס' בתירוץ ראשון, וכמה ראשונים דחו סברא זו). ויש מי שהעמיד בבית חבר שכל בני הבית בחזקת טהרה, ואין חוששים לאדם מבחוץ שבא ונטלה.

דפ"ד – ה

ו. האם הנשים דלהלן מטמאות למפרע בראיית דם או כתם?

א. אשה שיש לה וסת.

ב. נשים המסולקות מדמים; בתולה שלא ראתה דם, מעוברת, מניקה וזקנה.

א. לדברי רבי דוסא, אשה שיש לה וסת וראתה דם – דיה שעתה. וחכמים חולקים. למסקנא פרשו מחלוקתם כשראתה בשעת וסתה, אבל שלא בשעת וסתה מודה רבי דוסא שמתמאה למפרע (לדברי הלל ולחכמים דמתניתין). והעמידו סתם משנתנו כרבי דוסא.

- א. הלכה כרבי דוסא (רמב"ם, וכ"מ בתוס' טז רע"א – וכפי סתם מתניתין). ואם לא בדקה עצמה בשעת וסתה ובדקה לאחר מכן ומצאה דם, הרידה בחזקת טמאה משעת וסתה [ואף לחולין]. עפ"י חשק שלמה], וזוהי טומאת וסתות האמורה בכל מקום (רמב"ם הל' מטמאי משכב ומושב ג,ה. ואם ראתה בתוך 'מעט לעת' משעת וסתה – בספר לקוטי הלכות צדד לומר שטמאה למפרע מעט לעת, שהרי אמרו בגמ' 'מעט לעת'. ולכאורה יש לדחות ולומר שהגמרא מדברת רק כשבדקה בשעת וסתה ולא מצאה ולאחר 'מעט לעת' מאו בדקה ומצאה טמאה, שטמאה למפרע מעל"ע. וכן נראה מדברי הגרעק"א להלן טז. שנקט כן בפשיטות שאינה מטמאה למפרע מקודם לשעת וסתה).
- ישנן דעות שהלכה כחכמים, שאף הרואה בשעת וסתה מטמאה למפרע (דעה זו הובאה בספר האשכול הל' נדה לב ובחדושי רשב"ץ).
- ב. גם באותה ראייה עצמה שקובעת בה וסת, לדברי רבי דוסא דיה שעתה (כן משמע לכאורה מהסוגיא להלן ט:).
- ג. אשה שאין לה וסת קבוע ביום מסוים אבל מוחזקת היא בכך שאינה מקדימה לראות לפני יום מסוים, אף אם נדונה לענין הימים הקודמים כאשה שיש לה וסת, כשתראה דם בשעת וסתה חוששת למפרע (עפ"י תרומת הדשן רמז – כן הוכיח מהסוגיא דלהלן ט. וע' אבני נזר יו"ד רכט; אג"מ יו"ד ח"ב עב,ד).

כתמה טמא למפרע, כמו אילו היתה רואה דם שלא בשעת וסתה.

- א. בתוס' מבואר הטעם משום שגזרו בכתם שעת וסתה אטו שלא בשעת וסתה, אעפ"י שבראיית דם לא גזרו. (צ"ע מאין פשוט לתוס' שגזרו על כתם בשעת וסתה שיטמא למפרע, הלא מסברא ודאי יש לתלות בוסת, ולא גרע מעברה בשוק של טבחים. ומה שאמרו בגמרא שחלוק כתם מראייה, היינו שטמא למפרע אפילו ביותר מעט לעת, וכמשמעות דברי הרמב"ם שבסמוך. ושמא יש לדחוק שכוונת התוס' רק בכתם יבש שודאי היה שם מקודם לווסתה).
- ב. הרמב"ם כתב (מטמאי משכב ומושב ג,ז) שהרואה כתם טמאה למפרע משעת פקידה. ומשמע אפילו יותר מעט לעת (כס"מ שם. והביא לפרש הטעם מפני שהמוצאת כתם אינה יודעת מתי יצא הדם מגופה), ולפלא שבמקום אחר (איסור"ב ט,ג) מפורש ברמב"ם עד כ"ד שעות (סדרי טהרה קצ,עד ד"ה גם; לקוטי הלכות).

- ב. לדברי רבי אליעזר, ארבע נשים דיין שעתן; בתולה (שעדיין לא ראתה דם), מעוברת, מניקה, וזקינה. כתמן; לדברי רבי מאיר – טמא למפרע. ולדברי רבי חנינא בן אנטיגנוס כתמן כראייתן. (וכן הלכה. רמב"ם הל' מטמאי משכב ומושב ג,ח).
- כתם תינוקת שלא הגיע זמנה לראות – אינו טמא כלל (רבי חנינא בן אנטיגנוס). אפילו סדינים שלה מלוכלכין בדם, אין חוששים לה. ופרשו: עד שהגיעו ימי הנעורים (ע' פרטים נוספים להלן ט-י).
- א. הגיעה לימי הנעורים, פרש"י: שהביאה שתי שערות או בת י"ב שנה אעפ"י שלא הביאה שערות. וכ"כ הריטב"א, שכשיש לה שנים אעפ"י שאין סימנים הגיע זמנה לראות (ובשו"ת משיב דבר ח"ה כט הביא סימוכין לשיטה זו). ואילו הרשב"א (בתורת הבית) סובר שאין די בשנים ללא סימנים. וע' גם בירושלמי ה"ו ובמפרשים. וכן מורה פשט לשון הרמב"ם (איסור"ב ט,ה אישות ב,א). וכן נפסק בשו"ע (קצב,ב), שאם הביאה סימנים קודם י"ב שנה או הגיעה לי"ב ולא הביאה סימנים – לא גזרו על כתמיה, מלבד אם ראתה שלש פעמים דם. וע"ע סדרי טהרה שם סק"ה).

- ב. דעת הש"ך (קצ"ג) שלא גזרו על כתם בתינוקות אפילו נמצא על גופה. וכמה אחרונים חולקים (ע' שו"ת רעק"א פא; שבט הלוי ח"ה קט).
- ג. כתב רש"ל שבזמן הזה נוהגים לחוש לכתמים בכל אשה שיש לה בעל, אפילו היא קטנה. ואין להקל מן המנהג. וכן הסכימו הב"ח והט"ז. ואילו הש"ך [עפ"י הטור והשו"ע] חולק. והסכימו אחרונים שהמנהג להחמיר (רב פעלים ח"א י"ד לג).

דף ה

- ז. האם הבדיקות הסמוכות לתשמיש מועילות לטהר למפרע?
אמר רב יהודה אמר שמואל: עד שבדקת את עצמה לפני תשמיש – אינו ממעט מטומאה למפרע כפקידה. מה טעם? אמר רב קטינא: מתוך שמהומה לביתה, לכך אינה מכנסת לחורים ולסדקים. אבל עד שלאחר תשמיש – מועיל כפקידה. [ואין אומרים שמא תראה טפת דם כחרדל ותחפנה שכבת זרע].

- ח. טומאה למפרע שבנדה, האם מטמאה את הכלים דלהלן?
א. כלים שישבה עליהם.
ב. טומאת משכב ומושב, לטמא אדם לטמא בגדים.
ג. כלי חרס המוקף צמיד פתיל שהוסט על ידה.
א. הנדה מטמאה למפרע (להלל ולחכמים) כלים שישבה עליהם. ואף על פי שספק טומאה בדבר שאין בו דעת לישאל טהור, אך הואיל והטומאה באה על ידי אדם הרי זה כדבר שיש בו דעת לישאל, כדברי רבי יוחנן. [ולוא דברי ריו"ח אין המטה טמאה אלא בכגון שחברותיה נושאות אותה על המטה].
ויש נפקותא בשוטה שאין בה דעת לישאל, שאינה מטמאה המטה שעל גבי קרקע אלא מטה שחברותיה נושאות אותה (עפ"י משנה למלך הל' מטמאי משכב ומושב ג, ד).

- ב. אמר זעירי: 'מעט לעת' שבנדה עושה משכב ומושב לטמא אדם לטמא בגדים [וכל שכן אדם הנוגע בה טמא ומטמא בגדים שעליו].
רש"י פרש 'לטמא אדם לטמא בגדים' – הבגדים שלבוש בהם אעפ"י שאינם נוגעים במשכב. ולזה הסכים הריטב"א. ואילו שאר ראשונים כתבו (עפ"י משנת זבין ה, א ותו"כ מצורע ד) שמטמא כל כלי שטף במגעו ולא דוקא בגדים שלבוש. אך דוקא כלים שנוגע בהם באותה שעה שנוגע במשכב, אבל כלים שנוגע ובגדים שלבוש אחרי כן – טהורים.

- ג. כלי חרס המוקף צמיד פתיל שהוסט על ידה בתוך 'מעט לעת' שלפני ראייתה – טמא, כדין הסט הנדה והזב.

רש"י במסכת שבת (פד: ד"ה מי) כתב שכלי חרס המוקף צמיד פתיל אינו מיטמא בהיסט הזב. ושאר הראשונים השיגוהו (תוס' וש"ר שם; ספר הישר רסא; שיטמ"ק ב"ק כה: תורי"ד כאן). ויש שמחלקים בין הכלי עצמו שטהור בהיסט [כיון שאינו בא לכלל מגע], ובין מה שבתוכו [שנחשב 'בא לכלל מגע'] (כן הביא הרמב"ן שבת שם מ"ש אומרים' ודחה. וע"ע במאירי שם; ספר הישר (חדושים) קסז).

עוד בדן טומאת היסט לכלי חרס המוקף צמיד פתיל – ע' באגרות הגר"ד הלוי עמ' רעו.

ט. מה דין ספקות הטומאה במקרים דלהלן?

- א. טומאה הבאה ע"י אדם, ספק אם נגעה בכלי המונח על גבי קרקע, ספק לא נגעה.
- ב. כלי הנישא בידי אדם, ספק אם נגע בטומאה אם לאו.
- ג. היה מתעטף בטליתו וטהרות או טומאות בצדו, ספק נגע ספק לא נגע.

א. כאמור, לדברי רבי יוחנן ספק טומאה הבאה בידי אדם (בר דעת) טמא אפילו בכלי מונח על גבי קרקע כמי שיש בו דעת לישאל [אעפ"י שהאדם לא היה עסוק באותו כלי, כגון נדה היושבת על המטה או כגון נושא שרץ בידו ספק נגע בכלי המונח ע"ג קרקע ספק לא נגע].

א. מתוך דברי התוס' כפי פירוש מהר"ם, יש לשמוע שבכגון זה בספק ספקא טהור, ואינו דומה לשאר ספק טומאה שברשות היחיד שטמא אפילו בריבוי ספקות. ואולם ברמב"ן מבואר שגם בספק ספקא טמא (וע' גם במהרש"א. ע"ע בשערי הגר"ח שמואלביץ פסחים).

ב. יש אומרים שטומאה הבאה ע"י אדם ולא נודעה לו, אינה נחשבת כבאה בידי אדם (עפ"י כסף משנה הל' אבות הטומאות י"א – בדעת הרמב"ם). ויש חולקים (הראב"ד שם. ובמרכבת המשנה הקשה על הכס"מ ופירש דעת הרמב"ם בטעם אחר).

ב. כלי הנישא בידי אדם, ספק נגע בטומאה ונטמא ספק לא נגע – משמע בגמרא שהרי זה כספק בדבר שיש בו דעת לישאל שברשות היחיד טמא.

התוס' הקשו ממקום אחר ותרצו שדוקא כאן משום שהמטמא עצמו – הנדה – יש בו דעת [אבל אם הכלי המסופק לא נישא ע"י אדם, אעפ"י שהמטמא יש בו דעת לישאל – טהור, כמבואר בסוטה כט שהולכים אחר הנוגע ולא אחר המגיע], או משום שהאדם הנושא גם כן נטמא מספק, אבל באופן שהנושא לא נטמא והמטמא הוא כלי שאין בו דעת – טהור [מלבד בטומאה הבאה ע"י אדם שטמא לרבי יוחנן כנ"ל].

ג. היה מתעטף בטליתו וטהרות וטומאות בצדו או למעלה מראשו, ספק נגע ספק לא נגע – טהור. והיינו ברשות הרבים אבל ברשות היחיד טמא (כן שנה ר' הושעיא. וכן פרשו אליבא דרבי יוחנן שהחשיב כגון זה כדבר שיש בו דעת לישאל, לפי שבא ע"י אדם). ואם אי אפשר א"כ נגע (כלומר קרוב לודאי. תוס') – טמא. רשב"ג אומר: אומרים לו שְׁנָה (לבדוק אם נוגע אם לאו) ושונה. אמרו לו: אין שונים בטהרות.

א. מפשט לשון רש"י משמע שלחכמים אין שונים בין לקולא בין לחומרא. ואילו שאר הראשונים הביאו מסוגיא להלן שלהחמיר שונים [וכן הלכה. לקוטי הלכות. ואף רש"י אינו חולק על כך לדינא – עריטב"א ועוד]. ופרשו שלרשב"ג מועילה בדיקה אפילו באופן שקרוב לודאי שנגע, אם עתה לא ישנה ולא יגע – טהור. ועל כך נחלקו חכמים.

ב. מבואר מדברי התוס' שכל ספק שהוא קרוב לודאי כגון כאן שקרוב שנגע, אפילו ברשות הרבים טמא. וע' בתורא"ש שבמקום שקרוב לטומאה יותר מלטהרה מטמאים אפילו ברשות הרבים.

דף ו

י. טומאה למפרע שבנדה, מה דינה לענין הדינים דלהלן?

- א. מנין ימי נידות וזיבות.
- ב. טומאת בועלה.
- ג. תרומה וקדשים שנגעה בהם; אכילתם ושריפתם.
- ד. חולין שנעשו על טהרת הקדש או התרומה.